

Merve Seren

merve-seren@hotmail.com

MEDİKAL İSTİHBARAT

İstihbarat dünyasının tıp dünyasından çok farklı ve uzak bir meslek dalı olduğunu düşünen önyargılı tutumlara karşı, Covid-19 vakası birbirlerinden uç gözükten her iki dünyanın ortak kesişme noktaları olduğunu kanıtlamıştır. İstihbarat teşkilatlarının, medikal alanı bir milli güç unsuru olarak ele almaları uzun vadeli çalışmaları gerektirmektedir.

Küresel koronavirüs krizi ortaya çıktığı ilk zamanlarda bilhassa sağlıkçılar, ekonomistler ve siyaset bilimciler tarafından incelenen ve analiz edilen bir vaka olmuştur. Ancak krizin küresel ölçekte gösterdiği etkinin yaygınlaşması ve yavaş yavaş diğer sektörleri bir anda krizin içerisine dahil etmek zorunda bırakmıştır. Bu bağlamda kriz, ilk başlarda daha ziyade mikro perspektifle analiz edilen bir olgu olurken; zaman içerisinde makro bir bakış açısıyla, multidisipliner bir yaklaşım üzerinden yorumlanmaya başlanmıştır. Böylece Covid-19 krizi tıp, zooloji, kimya, biyoloji, psikoloji, sosyoloji, endüstriyel teknoloji, uluslararası ilişkiler, güvenlik, diplomasi ve hukuk gibi birçok farklı bilim dalını eklektik biçimde bünyesinde buluşturmuştur.

Ne var ki söz konusu alan yelpazesi genişlemesine karşın; Covid-19 pandemisinin gelişimi, yayılması ve sonrasına dair yapılan beyanatlarda ve çalışmalarda bahsi en az geçen alan, istihbarat olmuştur. Bunun dört temel nedeni olduğunu öne sürmek mümkündür.

Milli Güç Unsuru

Birincisi, istihbaratı henüz bir bilim dalı olarak görmeyen geniş bir kitle vardır. Dolayısıyla zihinlerde halen istihbaratı bir dedikodu ağının işleyişi, gizli ve örtülü operasyonlardan ibaret gören yaygın kanaat varlığını sürdürmektedir. Oysaki istihbarat, tıpkı "savaş" alanında olduğu gibi hem bir "sanat" hem de bir "bilim" dalıdır. Bu açıdan ele alındığında, istihbarat dünyasının tıp dünyasından çok farklı ve uzak bir meslek dalı olduğunu düşünen önyargılı tutumlara karşı, Covid-19 vakası birbirlerine uç gözükten her iki dünyanın ortak kesişme noktaları olduğunu kanıtlamıştır. Buradaki sorunsal, tıp dünyasının ve medikal sektörün istihbarat çalışmalarından herhangi bir şey anlamayacağı, keza istihbarat camiasının da tıp literatürü ve çalışmalarını idrak edemeyeceği meselesinden kaynaklıdır. Halbuki bu iki dünyayı birbirleriyle buluşturabilmek için disiplinler arasındaki bariyerleri kaldıracak bir yaklaşımın benimsenmesi, farklı meslek dallarından gelen kişilerin çalışmalar, faaliyetler ve trendler hakkında bilgi akışı, koordinasyon ve iş birliği yapmaları faydalı ve sonuç getiren bir yaklaşımdır. Neticede

istihbarat teşkilatlarının, medikal alanı bir milli güç unsuru olarak ele almaları, bu alandaki çıkar ve amaçların korunmasına yönelik daha uzun vadelidir.

İkincisi; istihbarat kurum ve kuruluşlarının görevlerine addedilen statik yaklaşımdır. Bu bağlamda, istihbarat kurumlarını geleneksel görev alanlarıyla sınırlandırmak en büyük yanılgılardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira artık istihbarat teşkilatlarının görev ve sorumluluk alanlarını devlet güvenliği, topraksal bütünlük, terörizmle mücadele, uluslararası örgütlü suçlar, rakip ve düşman devletler olarak sınırlandırmak yanıltıcı ve hatalı bir bakış açısıdır. Aksine istihbarat teşkilatları ulusal, bölgesel ve uluslararası güvenliği, milli savunmayı, devletin çıkar ve amaçları ile milli güç unsurlarını ilgilendiren tüm alanlara ilgi göstermeli, muhtelif görev, yetki ve sorumlulukları üstlenmelidirler. Bu kapsamda istihbarat teşkilatları günümüzde devlet dışı silahlı ve silahsız aktörleri yahut somut bir varlık göstermeyen, zaman ve mekan tanımayan siber casusları ilgi alanına aldığı gibi medikal istihbarat ve fikri mülkiyet casuslarına da aynı alaka ve itibarı göstermek

durumundadır. Nitekim Covid-19 vakası, istihbarat teşkilatlarının görev ve sorumluluk alanlarının medikal ve sosyal yönleriyle toplum sağlığını ilgilendiren mevzularda gereken imkan ve kabiliyete haiz olmaları gerektiğinin somut bir göstergesidir. Başka bir izahla, istihbarat teşkilatları geleneksel güvenlik kadar 21. yüzyılın hibrit tehditlerine ve sürekli genişleyen risk skalasına uygun biçimde

adaptasyon yeteneği kazanmakla mükellef olmalıdırlar.

Medikal İstihbarat

Üçüncüsü, Covid-19'u ekseriyetle sağlıkçıların görev alanına indirgeyen hatalı yaklaşımdır. Bu durumda istihbarat teşkilatlarının pandemi ile mücadelede herhangi bir katkısı, daha açık

ifadeyle kayda değer bir rolünün olmayacağı varsayılmaktadır. Halbuki İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve bilhassa Soğuk Savaş Dönemi'nin zirve yıllarında, bazı istihbarat teşkilatları medikal alana giderek artan bir ilgi göstermeye başlamışlardır. Her ne kadar medikal istihbaratın ilk çıkış noktası, askeri medikal istihbarat olarak cereyan etmişse de sonradan alana artan ilginin yoğunlaşmasıyla birlikte sivil maksatlı medikal istihbarat çalışmaları ağırlık kazanmıştır. Örneğin bugün ABD'de Savunma İstihbaratı Teşkilatı (DIA) bünyesinde yer alan "Ulusal Medikal İstihbarat Merkezi" (NCMI), sefeli kurumu "Silahlı Kuvvetler Medikal İstihbarat Merkezi" (AFMIC), birincil olarak medikal istihbarat faaliyetlerinden sorumlu olup; Savunma Bakanlığı'na bağlı tüm kurumlarla medikal istihbarat hususunda koordineli bir şekilde çalışmaktadır. ABD'nin sivil istihbarat teşkilatı CIA bünyesinde de muhtelif medikal istihbarat çalışmaları yürütülmekte ve dahası Five Eyes (Beş Göz) olarak bilinen ABD, İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya'dan oluşan kendine özgü (sui generis) yapıya haiz Anglosakson istihbarat iş birliğinin medikal istihbarat alanında daha da güçlendirilmesine yönelik akademik ve kurumsal çalışmalar devam etmektedir.

Kuşkusuz artık medikal istihbarat, bir devletin diğer rakip ve hasım devletlerin “yumuşak karnı” olarak tanımlayabileceğimiz zayıflıkları ve kırılma noktalarını kullanma aracına evrilmiştir. Böylece devletlerin dünya genelindeki bulaşıcı hastalıklar, çevresel sağlık riskleri, ulusal ve askeri öneme sahip biyomedikal ve biyoteknolojik konulardaki gelişmelerin yanı sıra birbirlerinin medikal kapasitelerini yakından takip ettikleri bir dönem başlamıştır. Keza istihbarat teşkilatlarının gerek devlet gerekse devlet dışı aktörlerin medikal imkan ve kabiliyetlerini öğrenmek ve dahası baltalamak amacıyla giriştikleri faaliyetlere tanıklık edilmiştir. Örneğin Soğuk Savaş dönemine damgasını vuran “Operation Infektion”, ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki küresel rekabetin medikal alana yansımaları olarak tezahür etmiştir. Böylece medikal alandaki bilgilerini korumak, karşı tarafın medikal üstünlüğünü zedelemek, medikal sektördeki gelişmeleri yakından takip etmek ve bir bütün olarak medikal alandaki yeteneklerini ve bu alandaki politika ve stratejilerin itibarını ve etkisini zarara uğratmak üzere dezenformasyon, manipülasyon ve casusluk faaliyetlerine yatırım yapılmaya başlanmıştır. Bu yatırım sadece finansal bağlamda değil; bu konuda ihtisaslaşan insan kaynağının yetiştirilmesine yönelik de gerçekleşmiştir. Öte yandan medikal istihbarat ve sağlık güvenliği istihbaratında başarılı ve güçlü olmak isteyen devletler, bu hususta ihtisaslaşan departmanların teşekkülünü öncelerken; diğer istihbarat alanlarına yatırım yapmayı ihmal etmemişler, medyanın sunduğu avantajlardan azami ölçüde ya-

 ABD Ulusal Medikal İstihbarat Merkezi'nin amacı, toplumun sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek olan küresel sağlık olaylarını izlemek ve nükleer, biyolojik ya da kimyasal savaşa karşı savunma amaçlı ülke dışı bilimsel ve teknolojik tıbbi gelişmeleri takip etmektir.

Koronavirüs, istihbarat teşkilatlarının ve istihbarat endüstrisinin yoğun ilgisine mazhurdur. Bu alanda henüz farkındalığı olmayan devletler ise Covid-19'un yarattığı küresel etkinin yoğunluğu ve çeşitliliğini göz önünde bulundurarak artık medikal istihbarata yatırım yapmaları gerektiğini idrak etmek zorundadırlar.

rarlanmaya çalışmışlar ve dahası diğer devlet kurum ve kuruluşlarıyla koordinasyon ve iş birliğine özen göstermişlerdir.

İstihbarat Kurum İlişkisi

Dördüncüsü; Covid-19 vakası, istihbaratın salt devlet kurumlarının tekelinde olmadığını bir kez daha açığa çıkarmıştır. Kuşkusuz görev, sorumluluk ve yetki anlamında baktığımızda ulusal istihbarat teşkilatlarına tanınan özerkliği ve alanı, diğer kuruluşlardan beklememiz mümkün değildir. Lakin, Covid-19 vakası, devlet kurum ve kuruluşlarından bağımsız olarak, sivil bir istihbarat endüstrisinin oluştuğunu da gözler önüne sermiştir. Ne var ki, her ülkede istihbarat endüstrisinin oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Buna mukabil ABD, İngiltere, İsrail gibi ülkelerde gerek devlet kurumlarıyla ortak çalışan gerekse münferit ve bağımsız şekilde faaliyet gösteren istihbarat şirketlerinin, bu alanda yazı ve faaliyetlerde bulunan düşünce kuruluşu ve araştırma merkezlerinin varlığı ve etkinliğinin giderek arttığına tanıklık edilmektedir. Bu trend, ülkelerin istihbarat konusundaki teorik ve pratik çalışmalarının giderek kurumsal çeşitlilik gösterdiğini kanıtlamaktadır. Örneğin İsrail'in meşhur think-tanklerinden olan INSS, Covid-19 sürecinde istihbarat kurumlarının işlevişi ve işlevselliği üzerine yazı ve raporlar yayımlarken, istihbarat literatürünün öncü dergisi “Intelligence and National Security” ise geçmişten günümüze medikal istihbaratı ve sağlık güvenliği istihbaratını konu alan, geniş bir vaka analizine yer veren özel sayı çıkartmıştır.

Yukarıda ana başlıklar altında kısaca izah edildiği üzere Covid-19 vakası, istihbarat teşkilatlarının ve istihbarat endüstrisinin yoğun ilgisine mazhurdur. Bu alanda henüz farkındalığı olmayan devletler ise Covid-19'un yarattığı küresel etkinin yoğunluğu ve çeşitliliğini göz önünde bulundurarak artık medikal istihbarata yatırım yapmaları gerektiğini idrak etmek zorundadırlar. Zira medikal

istihbarat, bir devletin diğer milli güç unsurları gibi uzun vadeli yatırım yapılması ve istikrarlı bir şekilde imkan ve kabiliyetler ile özel yeteneklerin güçlendirilmesi gereken bir alandır. Aksi takdirde, tıpkı askeri ve ekonomik zafiyetler gibi medikal zafiyetlerin ve kırılma noktalarının, rakip ve hasım taraflarca kullanılması kuvvetle muhtemeldir. Kaldı ki, bu taraflar günümüzde sadece devletler değil onlardan yer yer daha ciddi risk ve tehdit yöneltebilecek devlet dışı aktörleri de barındırmaktadır.

Diğer taraftan Covid-19, biyolojik savaşların ve medikal casusluğun dizi ve film senaryolarında geçen kompo teorilerinden ibaret olmadığını bir kanıt olmuştur. Henüz Çin'in bu virüsü kasten ve bilinçli olarak Wuhan'dan sızdığını kanıtlayan herhangi bir kanıt yoktur. Keza küresel pandemi krizinin arkasında dijital dönüşümü başlatmak isteyen ya da küresel ekonomiyi dönüştürmek isteyen aileler ve çok-uluslu şirketler ya da medikal pazardaki hegemonyasını devam ettirmek isteyen dünya devi medikal şirketlerin bulunduğu iddiaları, kompo düzeyindedir. Ancak hakikat, medikal savaşların çok uzun zamandır başladığı ve bu savaşların insan, toplum ve devlet sağlığından siyasete, ekonomiden askeriyeğe, diplomasiye dijital dünyaya değin birçok alanda dönüştürücü ve yıkıcı etkiye haiz olduğudur. Tüm bu yönleriyle ele alındığında, Covid-19 geleneksel güvenlik algısı ve yaklaşımında bir kırılma noktasını temsil etmektedir. Aynı şekilde, küresel pandemi krizi istihbarat teşkilatlarının mücadele etmek zorunda oldukları günümüzün hibrit tehdit skalasının ne kadar geniş olduğunun bariz bir göstergesidir.

Netice itibarıyla Covid-19, medikal, sağlık güvenliği, siber-uzay, sinyal, teknik, sosyal medya, açık kaynak, insan ve kültürel alanlardaki tüm istihbarat toplama disiplinlerinden beslenen, tam kaynak analizine ihtiyaç duyan ve bu nedenle bir stratejik istihbarat düzeyinde analiz gerektiren bir vaka olarak gereken ilgi ve yatırımı fazlasıyla celp etmelidir.